

Hlinkovú mládež (HM) a Deutsche Jugend (DJ) a všetky ich složky a pridružené organizácie.

§ 2.

Celý majetok združení uvedených v § 1 prepadá v prospech štátu.¹

§ 3.

Akákoľvek členská činnosť v rámci rozpustených združení (§ 1) a organizované uskutočňovanie ich programu trestá sa žalárom do 5 rokov a peňažitým trestom do 500.000 korún slovenských.

§ 4.

Toto nariadenie nadobúda ihneď účinnosti.

Slovenská národná rada.

Sb. n. SNR, čís. 4/1944.

[49]

1944, 1. září. Moskva. — Článek J. Švermy o úloze národních výborů v osvobozené vlasti, odsuzující pokusy buržoazních představitelů odbojového hnutí o snížení úlohy a významu těchto orgánů lidu.

O národních výborech v osvobozené vlasti

President republiky ve svém poselství ze dne 3. února t. r. vyzval lid doma ve vlasti, aby všude v obcích, okresech i v zemích byly tvořeny Národní výbory, které — podle slov presidenta — mají býti v dnešním období orgány jednotného národního boje proti okupantům a po osvobození, v přechodném období, se mají státi demokratickými orgány veřejné správy.

Základní myšlenka je tu jasná, prostá, samozřejmá: chceme, aby po vyhnání okupantů a po zlomení moci zrádců, lidové orgány, demokraticky volené vším naším lidem, vzaly veřejnou správu do svých pevných rukou a aby — podle směrnic vlády a podle zákonů prozatímního parlamentu — ji vedly až do svolání a do dalšího rozhodnutí Ústavodárného shromáždění. Každý, kdo jest skutečným demokratem a komu osud našeho lidu a naší republiky v těžkých dobách přechodu leží na srdci, tuto myšlenku tak chápe — a každý ji vítá. A každý také ví, že není třeba mnoha slov, aby tato jasná a prostá myšlenka byla zákonným dekretem vyjádřena, že není třeba žádných složitých byrokratických nařízení, aby tato myšlenka byla naším lidem proměněna v činy.

Ale přece jen v našem zahraničním odboji se o této myšlence rozvinula velká diskuse. Našli se zřejmě lidé, kterým tato myšlenka není po chuti a nemajíce odvahy přímo proti ní se postavit, chtějí ji aspoň hodně zamotat a nakonec ji ve všelijakých „právnických“ kličkách úplně zadusit.

Dostala se nám do rukou některá dubnová čísla časopisu „Naše noviny“ (deníku československého vojáka ve Velké Británii), která jasně dokazují, kolik zmatků všelijakými „diskusemi“ o této prosté věci bylo již způsobeno. Autor jednoho článku o národních výborech glosuje tyto diskuse a nakonec se táže: Co vlastně mají býti ty národní výbory? Jsou to orgá-

¹ Majetek fašistických organizací braly do své správy národní výbory iniciativně ještě před vydáním tohoto nařízení. Otázky dozoru a kompetence národních výborů nad tímto majetkem upravoval oběžník pověřenectva vnitř z 8. 9. 1944 (viz SSÚA Bratislava, PV, 1944, čís. 11/2/1944), z 9. 9. 1944 (StA B. Bystrica, ŽP II, 2778/44 — prez., oběžník bezpečnostního odboru pověřenectva SNR pro věci vnitřní čís. 14/III — 1944) a z 18. 9. 1944 (viz AÚD KSS, Bratislava čís. přír. 5815/53).

Zajímavý materiál o otázkách spojených s odevzdáním zbraní, které patřily bývalým členům rozpuštěných fašistických organizací, viz OA B. Bystrica, pob. v Brezně n. Hr., f. OÚ Brezno, čj. 2820/1944.

ny lidu, jimž náleží všechna státní moc, a československé vládě a prezidentu republiky nezbyvá žádná — nebo jsou to nějaké poradní a parádní komise, které mají před branami našich měst a dědin vztyčiti slavobrány a pod nimi přivítati vládního delegáta a jím jmenované úředníky? — „Spleť těchto problémů je strašlivá a velká“ — vzdychá po těchto úvahách bezradný autor.

Pokusme se tedy tu „strašlivou spleť“ nějak rozmotat. Uvažujme střízlivě a prostě, lidsky a demokraticky — a všechno nám hned bude jasné.

Položme si především otázku:

Jaké úkoly nás čekají v osvobozené vlasti — a kdo je může zvládnouti?

Ne slavobránami se budeme vraceti do osvobozených území své vlasti, ale přijdeme tam po boku Rudé armády po těžkých a krvavých bojích; a ne slavnosti, ale těžké, přetěžké úkoly budou nás tady očekávat.

Bude třeba, aby náš lid v osvobozeném území rozvinul to nejvyšší možné válečné úsilí, aby válka byla co nejrychleji skončena a aby celá oblast naší republiky byla očistěna od německých a maďarských okupantů. Bude třeba co nejrychleji zmobilisovati a znovu organisovati československou brannou moc; bude třeba rychle a energicky zneškodnit všechny zrádce a agenty Hitlera, kteří v týlu nastupující Rudé armády představují stále veliké nebezpečí; bude třeba vzít rychle do rukou hospodářství a postavit je plně do služeb osvobozené války — dáti do veřejné správy dopravu a všechny podniky, ovládané dnes Němci a zrádci, bude třeba organisovati rychle zásobování obyvatelstva, a to za těch nejtěžších podmínek — v zemi, která německými a maďarskými okupanty byla přivedena na pokraj hladové katastrofy; bude třeba ihned začít s tím, abychom odstraňovali tu duchovní spoušť, kterou u nás okupanti způsobili — ihned začít s organisováním škol, přednášek, demokratické propagandy.

Jaké to budou v osvobozených územích naší vlasti orgány, abychom s jejich pomocí mohli zvládnouti tyto úkoly?

O státní aparát v jeho celku se opřít nemůžeme. Na Karpatské Ukrajině, kde je dnes státní aparát veskrze maďarský, nenajdeme v úřadech a na četnických stanicích asi nikoho — a jestli tam nějaké maďarské notáře a žandáry přece najdeme, budeme je musít zavřít a předat lidovým soudům k dalšímu řízení. A co bude na Slovensku — co bude v českých zemích? Není pochyby o tom, že všude tady najdeme hodně úředníků, kteří zůstali věrni svému národu a kteří tuto věrnost také činy dokazovali; lid v každém místě takovéto poctivce dobře zná, jejich věrnost ocení a použije jistě jejich služeb při budování nového státu. Ale stejně tak není pochyby o tom, že státní aparát jako celek — a zejména ten „protektorátní“ státní aparát — byl bezprostředně vybudován německými okupanty a jejich přísluhovači, že je přímo na to zařízen, aby sloužil Němcům a bojoval proti národu, že je veskrze prolezlý — zejména ve vedoucích místech — těmi nejhoršími hitlerovskými kreaturami. Může býti tento státní aparát jako celek nějak použit při zvládnutí těch úkolů, které nás v osvobozené vlasti čekají? Mohou okresní hejtmani, kteří honili české lidi na smrt a do německého otroctví, být nějak pardonováni a dokonce snad převzati do služeb republiky, aby „pomáhali“ při dovršení našeho osvobozené války? Mohou četníci a policajti, kteří po pět let byli náhončími Gestapa, zůstat snad na svých místech a „obratem ruky“ z pomocníků Gestapa se stát orgány bezpečnosti našeho lidu proti Gestapákům, proti Němcům a zrádcům?

Jen zrádce republiky, spekulující dnes na velkodušnou „amnestii“ lidu, by mohl kladně zodpovědět tyto otázky. Každému přece, kdo je opravdovým vlastencem, kdo je demokratem a republikánem, je úplně jasno, že celý státní aparát v osvobozené vlasti budeme musít skrz naskrz vyčistit od hitlerovských, zrádcovských a protidemokratických živlů, že každého, kdož sloužil pod Hitlerem, budeme musít dvakrát a třikrát zvážít a že z této důkladné čistky musí vzejít státní aparát nový, skutečně demokratický.

K tomu všemu je ovšem zapotřebí času. A úkoly, které budou před nás postaveny jsou neodkladné. Kde je tedy východisko?

V naší staré československé ústavě je psáno, že „všechna moc pochází z lidu“. Co je tedy přirozenější, než začít pracovat podle této zásady? Co je přirozenější, než svěřiti řešení těch úkolů, které znamenají dovršení našeho osvobození orgánům našeho lidu, který pro to osvobození přinesl nejtěžší oběti?

A z toho přímo vyplývá rozhodující, skutečně státoporná úloha národních výborů, vyvstálých z našeho národního osvobozenického boje a v osvobozených územích volených veškerým lidem. Národní výbory, plníce ve svých obcích, v okresech i v zemích všeobecné směrnice vlády, budou řešiti nejnaléhavější úkoly přechodné doby, budou spolupůsobiti při provedení mobilisace naší československé branné moci, budou bdíti nad pořádkem a zajistí všechny zrádce a všechny pomocníky okupantů, které lid v každém místě dobře pozná — bez nějakých zvláštních direktiv; vezmou do veřejné správy hospodářské podniky, které dosud byly v rukou okupantů a zrádců; postarají se o zásobování a stanovení cen atd. Národní výbory provedou čistku státního aparátu a — každý ve svém pracovním obvodu — budou okamžitě budovati nový aparát veřejné správy, přímo podléhající národním výborům. Jsme toho názoru, aby v prvním období byla národním výborům svěřena také očista soudního aparátu, prováděná samozřejmě podle směrnic ministerstva spravedlnosti, a aby národním výborům v okresním a v zemském měřítku bylo dáno právo ustavovati zvláštní lidové soudy, před nimiž se okupanti a zrádci budou odpovídati ze svých zločinů.

Chceme-li začít hospodařit v osvobozené vlasti skutečně demokraticky — a jiného způsobu by náš lid prostě nesnesl — musíme jíti touto cestou. Je to cesta prostá a jasná; je k ní ovšem zapotřebí míti demokratické přesvědčení a víru v schopnosti našeho lidu.

Národní výbory, úřady, vláda

Jaká bude kompetence Národních výborů a jaká bude za tohoto stavu úloha vlády? — i tato otázka celkem jasná a prostá, byla několikrát v diskusi postavena — a, řekněme to upřímně, hodně popletená.

A přece kompetenci Národních výborů můžeme stanoviti přesně, vycházejíce dokonce při tom ze struktury veřejné správy, jaká byla ve staré Československé republice — měníce samozřejmě ve skutečně demokratickém duchu její vnitřní obsah. Jak je známo, byla v roce 1926 v Československu provedena tak zvaná „reforma veřejné správy“.¹ Okresní a zemská samospráva byla sloučena s politickou správou, při čemž rozhodující moc byla dána byrokracii. Byla sice zavedena okresní a zemská zastupitelstva ze dvou třetin demokraticky volená, ale tato zastupitelstva byla pouze poradním orgánem okresních hejtmanů a zemských presidentů. Nemohla sama o sobě nic rozhodnouti — nemohla si ani dokonce stanoviti pořad jednání svých schůzí.

Tato „reforma veřejné správy“, usnesená v roce 1926 smutně prchlou „panskou koalicí“, v níž samozřejmě reakční agrárníci hráli prim, je krajně nedemokratická. Má všechny znaky policejního státu — čouhá z ní byrokratický cop starého Rakouska a Maďarska, které za vrchol státnické moudrosti považovaly „hlídání“ občanů pomocí policajtů, okresních hejtmanů a notářů.

Není třeba dokazovati, že takovýto „systém veřejné správy“ patří v osvobozené naší vlasti do musea. Kdo by se pokoušel takto u nás vládnout, toho by osvobozený lid v nejlepším případě zavřel do blázince — a pravděpodobně by ho zajistil jako člověka, načichlého protidemokratickým, fašistickým smradem. Je jasno, že musíme provést skutečnou reformu této „reformy“ veřejné správy. A takovou skutečnou reformu můžeme provést velmi snadno — bez dlouhých diskusí, bez složitých právních formulací, bez vzdychání nad „strašnou spleť problémů“; určeno, že pravomoc národních výborů odpovídá pravomoci dřívější samosprávy plus pravomoci veřejné politické správy — a základní kompetence Národních výborů bude

¹ Autor měl zřejmě na mysli zákon č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy.

určena jasně, přesně, zákonně. Obecní Národní výbory převezmou funkci obecních zastupitelstev; okresní Národní výbory převezmou funkci dřívějších okresních zastupitelstev a okresních politických správ; zemské Národní výbory budou vykonávat funkci dřívějších zemských zastupitelstev a zemských politických správ.

Na místo všemohoucích byrokratů, kteří ve své veliké většině zaměnili službu republiky za službu Háchovi, Tisovi a Hitlerovi, budou po celé naší osvobozené vlasti vésti veřejnou správu orgány, volené přímo lidem. Obecní národní výbor, jedná podle směrnic okresního národního výboru, povede celou správu svojí obce; okresní národní výbor, řídí se direktivami zemského národního výboru, bude spravovat okres; zemský národní výbor povede správu země. Předsedové národních výborů zaujmou místa starých byrokratů — ovšem nebudou mít jejich diktátorské moci, budou jednat v duchu usnesení národních výborů.

Dovedeme pochopit, že mnozí lidé, kteří mají demokracii v hubě, ale ne v srdci, kroutí nad tím hlavou, neboť si veřejnou správu bez okresních hejtmanů a policajtů nemohou ani představit. Ale pro tyto lidi, pro které duch naší doby a duch našeho lidu jsou věci cizí a neznámou, máme jedinou radu: nechtě tedy v osvobozené vlasti vystoupí před náš lid, který smetl strašlivé jařmo Gestapa, a začnou mu tam vykládat, že nějaký okresní hejtman s vládním dekretem v kapse, je spíše povolán k tomu, aby vedl správu našich věcí, než volený výbor vlastenců, osvědčivších se v boji. Náležitě poučení dostanou na místě.

Výše naznačená kompetence Národních výborů jasně také určuje jejich poměr k úřadům. Úřady — za pomoci Národních výborů samozřejmě důkladně vyčištěné od zrádců a kolaborantů — podléhají Národním výborům stejně tak, jako dříve podléhaly okresním a zemským politickým správám. Jsou povolány k tomu, aby vykonávaly a prováděly usnesení Národních výborů. A myslíme, že skutečně demokratičtí úředníci budou pokyny volených lidových orgánů plnit při nejmenším stejně svědomitě, jako plnili pokyny jmenovaných byrokratů.

Vláda bude mít v podstatě stejné postavení, jako měla dříve. Rozdíl je jenom v tom, že ve věcech veřejné správy nebude dávat svoje směrnice okresním hejtmanům, notářům a přednostům zemské politické správy — bude je dávat národním výborům, majíc samozřejmě možnost zakročit a event. zařídit provedení nových voleb v těch případech, kde by Národní výbory směrnice vlády neprováděly. Pro skutečně demokratickou vládu — a jiná u nás v osvobozené vlasti ani být nemůže — nebude jistě žádná obtíž, bude-li řídit veřejnou správu ne pomocí jmenovaných byrokratů, ale pomocí lidových volených orgánů. Autorita vlády tím nikterak neutrpí; právě naopak, vláda spojená ve všech svých krocích s lidem a s jeho volenými orgány, bude schopna energicky a rychle řešit ty veliké úkoly přechodného období, které bez účasti lidu vůbec řešiti nelze.

Jak vidíme, otázka kompetence Národních výborů v naší veřejné správě — otázka, která mnohým lidem vrtá v hlavě — není vůbec tak složitá, jak se o tom mluví. Můžeme ji stanoviti jasně a prostě, bez dlouhých diskusí a komplikovaných paragrafů.

Jak provést volbu Národních výborů

I o této otázce je rozpředena diskuse, i tato otázka je zatahována do „spleti strašlivých problémů“. Kdo si ovšem představuje, že při prvních volbách do národních výborů budeme moci zachovati a přesně dodržovati všechny předpisy volebních zákonů, že budou pořízeny přesné seznamy voličů, že tyto seznamy budou po zákonem stanovenou dobu vystaveny k nahlédnutí, že budou v zákonem stanovené době podány, natištěny a rozdány kandidátní listiny atd. — ten si volbu národních výborů může těžce představit.

Přechodná doba, ve které budou konány volby do národních výborů, vyžaduje, abychom jednali rychle a dává nám právo, abychom jednali i bez všech těch formálních ustanovení starých volebních zákonů. Bude to tím spíše třeba, protože naše republika bude pravděpodobně osvobozována postupně a budeme musit prováděti volby do Národních výborů ještě v proudu války — v místech, kam bude ještě často doléhat kanonáda fronty.

Kdo bude především v osvobozených městech a obcích prováděti a organisovati volby do Národních výborů? Nezapomínejme, že nebudeme Národní výbory tvořit na pustém místě;

už dnes ve všech větších místech naší republiky jsou vybudovány Národní výbory, složené z těch nejlepších vlastenců a řídicí náš domácí odboj a není pochyby o tom, že v nynějším vrcholném stadiu našeho osvobozenického boje síť nelegálních národních výborů se rychle šíří do všech obcí a dědin. Tyto národní výbory, které v osvobozenickém boji hrají velikou úlohu, jsou ustavovány v hlubokém podzemí, bez voleb a nemohou samozřejmě převzít do svých rukou úkoly demokratické veřejné správy. Prvním úkolem těchto vlastenců po osvobození bude, aby podali lidu zprávu o svojí činnosti a aby provedli řádnou a demokratickou volbu Národního výboru, který se ihned ujme správy věcí ve svém obvodu.

Jak bude provedena volba národního výboru v obci a ve městě? — V menších místech je to možné provést docela prostě; bude svolána schůze všeho občanstva a zde veřejným hlasováním bude rozhodnuto, jaké má být složení Národního výboru. Stejnou metodou je možno postupovati i ve větších městech, která mohou být rozdělena na řadu volebních obvodů nebo je tu možno provádět volbu odevzdáváním kandidátních listin. Jsme toho názoru, že pro techniku voleb do místních Národních výborů jest nutno dáti široké rámce iniciativě lidu, neboť nevíme dobře, v jakých konkrétních poměrech budou volby do místních Národních výborů prováděny a všechno musí být zařízeno podle toho, aby volby byly provedeny co nejrychleji.

Kdo bude mít aktivní a pasivní volební právo při volbách do Národních výborů? — Vládní prohlášení na tuto otázku správně odpovídá, že volební právo bude mít „každý Čech, Slovák a Karpatský Ukrajinec, státně a národně spolehlivý a bezúhonný“. Vyloučení z volebního práva jsou tedy zrádci, kolaboranti, sluhové německých okupantů. A myslím, že není zapotřebí žádných složitých zákonných opatření k tomu, abychom určili, kdo jsou tito lidé — i tuto věc, a právě tuto věc je nutno ponechat samu lidu. Veřejnost v každém místě ví nejlépe, kdo se svým jednáním vyloučil z národní pospolitosti a v pochybných případech může být rozhodnuto přímo lidem na veřejných voličských projevech. Budeme-li od prvních kroků do osvobozené vlasti jednat podle zásady demokracie, nebudeme-li se lidu bát a nebudeme-li jeho iniciativu brzditi, pak během jednoho týdne jest možno ve všech osvobozených místech provést volby Národních výborů, které budou složeny podle vůle lidu a které budou vyjadřovati jeho vůli.

I volby okresních Národních výborů je možno provést rychle a bez jakýchkoli komplikací. Místní národní výbor v okresním městě svolá konferenci zástupců všech místních národních výborů daného okresu, na které bude provedena volba okresního Národního výboru.

Volby zemského Národního výboru budou v dohodě s vládou provádět zemské Národní výbory, které už dnes v jednotlivých částech naší republiky vyrůstají v proud osvobozenického boje a budou ještě v dalším průběhu boje hrát významnou úlohu. Zemské Národní výbory svolají sjezdy všech okresních Národních výborů, které provedou volbu. Pro slovanské národy naší republiky bude svolání a jednání těchto zemských sjezdů významnou a přímo historickou událostí; každému z těchto národů dají tyto zemské sjezdy příležitost, aby po letech nesvobody jasně projevily svoji národní vůli — žít jako rovný s rovným v svobodném a demokratickém Československu, které bude bratrským svazkem tří slovanských národů.

Úkolem vlády pak bude, aby urychleně svolala společnou schůzi všech čtyř zemských Národních výborů (Čechy, Morava, Slovensko, Karpatská Ukrajina), na které bude provedena volba členů prozatímního Národního shromáždění. Myslíme, že jest účelné, aby prozatímní Národní shromáždění mělo jednu sněmovnu, aby mohlo pracovati rychle a bez průtahů, jak toho bude v této době krajně zapotřebí. A tak v krátké době — během několika týdnů, může vůle našeho lidu přijít plně k výrazu a republika může započít nový život, vybudovaný na tom nejpevnějším základu — na našem lidu.

Jak budou národní výbory pracovati

Jak jsme již ukázali, budou státi před národními výbory v osvobozené vlasti ohromné a přetěžké úkoly. Nebudou moci se klidně posadit za pracovní stůl a začít „úřadovat“ podle starých kolejí — protože žádné staré vyježděné koleje tady nebudou. Národní výbory budou musít

mnohé věci budovat od základu, budou musít při tom počítati s překážkami a se záluďnými úklady nepřítelů, sice poraženého, ale ještě úplně nezničeného. Budou narážet na odpor protidemokratických živlů — budou se musít střežit před příliš „horlivými“ karieristy.

Teprve první dny praxe ukáží jak bude možno a nutno práci národních výborů v každém místě konkrétně organisovati. Ale již dnes jest jasno, že okresní národní výbory a místní národní výbory ve větších městech budou musít od prvních dnů organisovati určitou dělbu práce. Bude nutno zříditi zvláštní odbor pro zajištění bezpečnosti, co bude v prvním okamžiku úkol nejdůležitější; bude nutno organisovati odbor hospodářský, který musí se starati o podniky a závody, jež byly v rukou Němců, Maďarů a zrádců; veliká úloha připadne odboru zásobovacímu — úloha zodpovědná a nevděčná; bude musít zahájit práci odbor školský a osvětový, protože potřeba duševní potrawy bude neménš, než potřeba chleba. A rychle a přesně bude musít všude pracovati odbor vojenský, aby pomáhal při provedení mobilisace naší československé branné moci. Bude-li národním výborům svěřen úkol spolupůsobiti při očistě našeho soudnictví od reakčních elementů a při ustavování lidových soudů, příslušných soudit okupanty a zrádce — a podle našeho názoru účast národních výborů i v této důležité věci bude nutná — bude nezbytno, zříditi zvláštní odbor pro zvládnutí tohoto úkolu. Praxe jistě také ukáže, že pro rychlé vyřizování běžné agendy bude nutno v národních výborech zříditi zvláštní užší pracovní kolektiv — snad předsednictvo národních výborů, které v rámci usnesení národních výborů povede denní práci.

Ale při zvládnutí těch ohromných úkolů, které nás čekají, nepomůže národním výborům samo o sobě žádné ustavování odborů a výborů, nebude-li celá jejich práce spojena s lidem a s lidovými organisacemi. Národní bojovníci — partyzáni, příslušníci sokolských a jiných národních organisací budou musít hráti velkou úlohu při zajištění bezpečnosti v osvobozené vlasti. Závodní výbory a odborové organisace budou národním výborům pomáhati udržovati v chodu podniky, které byly vyrvány z rukou Němců, Maďarů a zrádců. Družstevní organisace spotřebitelů a družstevní rolnické organisace, ustavené na demokratickém podkladě, budou spolupůsobiti při překonávání zásobovacích obtíží. Veliká síť našich kulturních organisací, které byly okupanty potlačeny, ale z nichž jistě mnohé znovu a rychle vyvstanou k činnosti — bude spolupůsobiti při vzkříšení našeho duchovního života. A všechen lid, celý národ, bude musiti být mobilisován k tomu, aby byl v ohni bojů splněn ten úkol nejnaléhavější: aby rychle byla vybudována silná československá armáda.

Jak vidíme, národní výbory budou sice úřady a to plnoprávné mocenské úřady republiky — ale nesmí být úřady ve starém, špatném byrokratickém smyslu tohoto slova. Vyrstou z lidu a jenom ve spojení s lidem mohou splniti svoje veliké státotvorné poslání. A aby tomu vždycky tak bylo, dejme lidu právo, aby mohl míti členy národních výborů vždy pod svojí kontrolou — aby mohl usnesením schůze voličů ty členy národních výborů, kteří nedorostli svých úkolů, odvolávati a nahražovati je jinými.

Bude to demokratické a bude to pro náš veřejný život zdravé zařízení.

V duchu demokracie do nového života

Pokusili jsme se rozvinouti několik myšlenek o tom, co mají vlastně být národní výbory, jak mají býti voleny, jak mají pracovati. Podle našeho hlubokého přesvědčení n. jsou to žádné „strašné problémy“ — je to jasná, prostá a demokratická cesta do nového života. A dodejme k tomu ještě: je to cesta jedině schůdná, jedině možná!

Ovšem jíti touto cestou — to předpokládá míti poctivé demokratické přesvědčení, dobrou vůli sloužit svému národu, lásku a úctu ku svému lidu. Kdo toho nemá, bude ovšem zrodu nového života na překážku. Ale ať si pak na svůj účet připíše důsledky, které z jeho jednání vzejdou a nechť nezapomíná biblických slov: „Běda tomu, skrze koho pohoršení pochází!“

Československé listy, 1. 9. 1944, čís. 16. — Též J. Šverma, Vybrané spisy, Praha 1955, str. 399—408. — Za svobodu českého a slovenského národa, Praha 1956, str. 333—343.